

Megelevenedett statisztikák

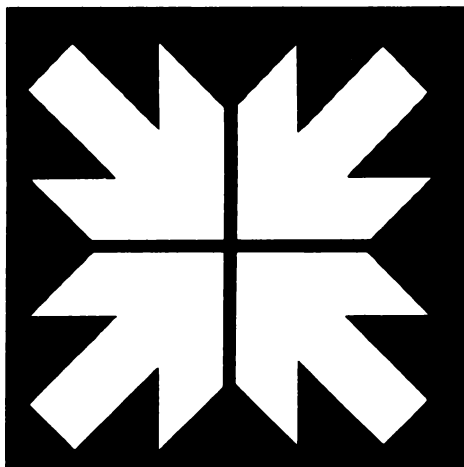
Öt írás követi egymást rovatunkban. Mind az öt ugyanarról számol be: a kamaszkor és az ifjúkor idején forgatott különféle olvasmányokról, azokról a könyvekről, amelyek kitöltötték vagy kitöltik a szerzők szabadidejét, okulásul vagy szórakozásul szolgálnak számukra. Hogy milyenek is ezek az olvasmányok? Nos, a könyvtárosok többnyire ismernek, sőt készítenek is statisztikákat erről, s e statisztikák, ahogy mondani szoktuk, önmagukért beszélnek. Más szóval, e korosztályok olvasmányválasztási szokásai pusztán számadatok alapján is árulkodók: megfelelőképpen tájékoztatnak életkori adottságokat, érdeklődési köröket jellemző vonásokról éppúgy, mint egy adott korszak és hely némely kulturális sajátosságáról, a kultúrát közvetíteni hivatott intézmények, például iskolák és könyvtárak állapotáról és hatékonyságáról, korszakos ízlésirányzatokról – alkalmasint arról is, vajon mennyire befogadhatók az elitkultúra produktumai szélesebb közönség körében. Különösen érdekes ez az életkori szakasz azért, mert ez idő tájt alakulnak ki az egyéni érdeklődési körök,

ekkor kezdődik s talán ekkor válik életpályát is meghatározóvá a „felnőtt” kultúrához való viszony. Valószínűleg ebben az életkorban rögződnek egyszer s mindenkorra a megismerés módjai is – később már nemigen van lehetőség a változtatásra.

Mégsem statisztikával áll olvasói elé most a *Könyvtáros*. A mégoly sokatmondó számokon is könnyebben átsiklik a szem, s ritkán vesszük a fáradságot, hogy elmorfondírozzunk jelentésükön. Ebben az öt írásban viszont – noha kevesebb joggal az általánosíthatóságra – olyan „megelevenedett statisztikákat” kapunk, amelyek e korosztály olvasmányválasztási szokásait „belülről”, „szövegkörnyezetükkel”, azaz motivációikkal együtt ábrázolják.

Az első írás eltér a többitől: *felnőtt* írta hatvan év előtti kamasz- és ifjúkori olvasmányairól. *Vita Zsigmond* írása azonban nem csak azért kapcsolódik a többi – gimnazisták által írt – cikkhez, mert több év olvasmányait tekinti át, s nem is csak a téma azonossága folytán. A sors úgy hozta, hogy egy név – *Áprily Lajosé* – is összeköti az öt beszámolót. A költő, akinek idei százéves születési évfordulójára sem hiábavaló felhívni a figyelmet, 1922 és 1924 között – mint *Vita Zsigmond*tól megtudhatjuk – a nagyenyedi Bethlen Kollégium nagykönyvtárának őre volt, s olvasmányajánlásaival gyakorta irányította a kollégium lakóinak érdeklődését. Érdekes véletlen, hogy négy gimnazista szerzőnk abban a most *Móricz Zsigmond* nevet viselő gimnáziumban tanul, amelynek elődjében, a Baár Madas Református Gimnáziumban, *Áprily Lajos* volt az igazgató. Hogy személye mindkét helyen hathatott a diákok olvasmányválasztására, az nyilvánvaló; hogy a mai *Móricz Zsigmond* Gimnáziumban hat-e még szellemének ereje, e kis írásokból nem követhető nyomon – persze nem is ez a rendeltetésük.

Vita Zsigmond írása némi történelmi vagy irodalomtörténeti rálátást is kínál – szinte sem-

mi mással, mint címekkel, nevekkel vagy témamegjelölésekkel. Ki csodálkozik azon, ha 1920 és 1924 között egy Erdélyben élő ifjút érdekelték az erdélyi vonatkozású történetek, s 1925 után a francia és orosz írók mellett a román elbeszélők? Érdekes azt is látni, hogy az akkor – vélhetőleg nemcsak általa – kedvelt szerzők közül némelyek klasszikusok maradtak, mint *Dosztojevszkij*, és olvasottak ma is, ha nem is épp a diákok között (mint *Petőfi* vagy *Jókai*), de voltak, akik kiszorultak az olvasmányok közül, mint *Herczeg Ferenc*, vagy a jócskán megnövekedett konkurencia mellett is őrzik népszerűségüket, mint *Conan Doyle*.

Gimnazista szerzőink írásaiból két változás nyomait észlelhetjük: az egyik a század eleje óta eltelt idő és a társadalmi – vagy világszerkezeti – változások hozadéka: mást és másképpen olvasnak a mai tanulók. A másik változás belefér a négy gimnáziumi év kereteibe: az általános iskolás kor „akármilyen” olvasmányait egyre inkább felváltja a céltudatosabb, módszeresebb olvasás – persze ne feledjük, hogy azok, akik beszámolókat írtak nekünk, minden bizonnyal az érdeklődőbb diákok közül kerültek ki. *Lengyel András* kis írásából jól látható, miként alakul irányított tevékenység-

gé az időtöltésnek indult olvasás, a spontán kíváncsiság, a véletlen és a környezet hatására, mire a gimnázium elkezdődik. A második *Kenyeres László* írása kivételesen szemléletes beszámoló, kétszeresen is felhívja a figyelmet az otthoni és az iskolai szellemi irányítás felelősségére: a fiatal szerző édesapja irodalomtörténész, természetes hát, ha ez a beszámoló nagy körültekintéssel, rutinnal, formásan, s a művelődést magától értetődő természetességgel kezelve kalauzol a kialakuló érdeklődés, a gimnáziumi élet, s a korántsem csak olvasásból álló mindennapok közegeiben. *Baumann Eszter* írása kedves személyességén túl egy különös szempontot: a művelődésben a felnőttek világhoz való alkalmazkodás vágyát, vagy éppen az azzal való ellenkezést, de mindenképpen: az ehhez való viszony fontosságát érzékelteti. Az érettségi előtt álló *Tercsák Tamás* írása pedig igen fegyelmезetten, s csak a tárgyra összpontosítva, szabatosan mutatja be a már valamilyen szakosodott, eltökélt érdeklődésről tanúskodó olvasmányokat.

Íme, öt kis megelevenedett mozaikkocka egy olvasási statisztikából, s mögöttük, jól láthatóan, egy-egy *enteriőr*: a középpontban könyveket lapozgató, ifjú személyiséggel. (*A. R.*)

Egy nagyenyedi diák olvasói fejlődése a húszas években...

1924-ben érettségiztem Nagyenyeden a Bethlen Kollégiumban, és ősszel beiratkoztam a kolozsvári egyetem filológiai fakultására francia, magyar, román szakra. 1919–20-tól kezdve már rendszeresen jegyzeteket készítettem olvasmányaimról, és házi olvasmányfüzetembe beírtam mindazt, ami különösképpen tetszett vagy fontosnak tartottam. Családunkban mindenki olvasott, nemcsak magyarul, hanem franciául, németül is, volt tehát valamilyes, bár nem különösképpen gazdag házi könyvtárunk, és kérhettem kölcsön könyvet, nagybátyámnak, *Zeyk Dániel*nek a könyvtárából, a *Bethlen Kollégium ifjúsági*, majd később *nagykönyvtárából* is. *A kollégiumi nagykönyvtár őre* 1922–24-ben *Jékely (Áprily) Lajos* volt, aki olykor tanácsokat is adott, hogy mit olvassak, és főleg a modern magyar irodalom-

nak egypár jelentős alkotását ajánlotta. Például *Móricz Zsigmond Tündérkertjét*. Akik Áprily tanítványai voltak, azok számára *Ady* már 1922-ben érettségi tétel volt.

Olyan környezetben éltem tehát, amelynek érzéke volt a jó könyvek iránt, és meg is volt a lehetősége, hogy a magyar és világirodalomból kiválassza azt, ami értékes és hozzánk is eljutott. A családi és iskolai környezet sokat jelentett érdeklődésem felkeltése és irányítása szempontjából, legfőképpen az, hogy a kollégiumi nagykönyvtárban megkaptam a magyar klasszikusokat, a modern szépirodalom egy részét, továbbá számos irodalmi és művészeti tanulmányt. Az 1920-as évektől kezdve saját könyvtárom is lassan gyarapodott, jelentős helyet foglaltak el benne *Ady*, *Áprily*, *Babits*, *Karinthy*, *Kosztolányi*, *Móricz*, *Reményik*